

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

В статті проводиться дослідження передумов забезпечення продовольчої безпеки в Україні, розглядаються основні проблеми, які потрібно вирішити для подальшого розвитку харчової промисловості і її місце в створенні валової доданої вартості держави. Ключові слова: розвиток, продовольча безпека.

В статье проводятся исследования условий обеспечения продовольственной безопасности Украины, рассматриваются основные проблемы которые необходимо решить для дальнейшего развития пищевой промышленности и ее роль в создании валовой добавленной стоимости страны. Ключевые слова: развитие, продовольственная безопасность.

Researches of conditions of maintenance of food safety of Ukraine are conducted in article, the basic problems which are considered it is necessary to solve for the further development of the food-processing industry and its role in creation of the total added cost of the country. Keywords: development, food security.

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Важливість розробки та реалізації стратегії розвитку харчової промисловості регіонів України зумовлена необхідністю створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного харчового виробництва, впровадження наукоємних технологій у галузі, зменшення залежності від імпорتنих поставок продовольства, перетворення агропромислового комплексу у високоефективний, експортоспроможний стабільний сектор економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Ефективне економічне зростання країни вимагає вирішення стратегічного завдання створення в Україні потужної харчової індустрії для задоволення потреб внутрішнього і зовнішнього ринків у продовольстві, забезпечення продовольчої безпеки держави, формування потужного експортного потенціалу, збільшення валютних та бюджетних надходжень.

Місце агропромислового комплексу (АПК) в економіці України важко переоцінити. АПК і сільське господарство, як його основна складова, займають значну частку внутрішнього валового продукту (ВВП) України і країн СНГ. Не зважаючи на те, що частка сільського господарства в регіональному валовому продукті має тенденцію до зниження, за рахунок розвитку інших галузей економіки, і на даний час в окремих регіонах не перевищує 7-8%, воно і по теперішній час відіграє важливу роль в національній економіці України.

За рахунок сільського господарства забезпечується продовольча безпека держави – так як самозабезпечення країни власними продовольчими товарами (хоча б його основними видами) є невід'ємна частина ефективного функціонування народного господарства. Також потрібно виділити соціальний ефект галузі – в багатьох країнах СНГ сільське господарство є

одним із основних роботодавців: не дивлячись на глобальний процес урбанізації, який має свій вплив в Україні, значна частина населення проживає в селах.

Мультиплікативний ефект сільського господарства і АПК в цілому виступає одним із факторів, який обумовлює унікальну роль галузі в економіці країни. Так, випуск сільськогосподарської продукції додатково генерує випуск продукції у суміжних галузях. Це, перш за все, машинобудівництво, хімія, видобуток корисних копалин, транспорт і зв'язок, крім того – це додаткові робочі місця в цих галузях. Таким чином, завдяки мультиплікативному ефекту, який досягається при розвитку сільського господарства, відбувається антикризовий вплив підтримки сільського господарства.

Аналіз останніх наукових досліджень. Сільськогосподарське виробництво та виробництво продуктів харчування були й залишаються значною та невід'ємною частиною української економіки. Україна багата на природні ресурси, що створює надійні засади для розвитку потенціалу аграрного сектора. Проте, незважаючи на наявність значних ресурсів, виробничі показники цієї галузі залишаються доволі низькими. Сільське господарство в Україні є четвертою за обсягом галуззю економіки після промислового виробництва, транспорту та торгівлі.

Таблиця 1

Валова додана вартість промисловості і сільського господарства в загальному обсязі валової доданої вартості, %

Валова додана вартість в загальному обсязі валової доданої вартості, %	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Сільського господарства	-	-	16,3	14,6	12,1	11,9	10,4	8,6	7,5	7,9	8,2
Промисловості	34,6	31,4	30,6	30,8	30,3	28,5	30,9	31,7	31,2	30,1	26,6
Харчової промисловості	7,2	6,7	6,5	6,7	6,3	4,8	5,0	4,9	4,8	4,6	5,3

- дані за ці періоди відсутні;

Складено за [1]

В табл. 1-2 показано місце сільського господарства і харчової промисловості в економіці України. Питома вага сільського господарства у валовій доданій вартості зменшилась удвічі за останні десять років. Питома вага промисловості у загальному обсязі валової доданої вартості також зменшилася, так, якщо у 1995 році це становило більше третини, то у 2010 – чверть. Питома вага харчової промисловості у загальному обсязі валової

доданої вартості також зменшилася, але не таким темпом як сільське господарство і промисловість загалом.

Таблиця 2

Випуск продукції промисловості і сільського господарства в загальному обсязі випуску продукції (в основних цінах), %

Випуск продукції в загальному обсязі випуску (в основних цінах), %	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Сільського господарства, мисливства і рибальства	53,7	17,9	14,4	13,2	10,9	10,6	9,5	8,3	7,2	7,5	7,9
Промисловості	47,4	47	48,7	48,4	48,4	48	47,8	46,5	45,3	44,5	40,7
Харчової промисловості	-	-	3,1	2,9	2,3	1,8	1,5	1,3	1,1	1,1	1,6
Частка харчової промисловості в загальному обсязі випуску промислової продукції загалом	-	21,3	21,4	21,7	20,7	16,8	16,3	15,5	15,3	15,2	19,8

- дані за ці періоди відсутні;

Складено за [1]

В загальному обсязі випуску продукції України сільське господарство у 1995 році займало більше половини, а у 2009 році – це становило вже 7,9 %. Частка промисловості також зменшилася за досліджуваний період з 47,4% у 1995 році до 40,7% у 2009 році, це зменшення не таке суттєве яке відбулося у сільському господарстві.

Частка харчової промисловості також зменшувалася з 3,1 % в загальному обсязі випуску продукції у 2001 році до 1,6 % у 2009. Частка харчової промисловості в загальному обсязі випуску промислової продукції загалом також зменшилася, але не суттєво (з 21,3 % у 2000 році до 19,8 % у 2009). Харчова промисловість входить в першу п'ятірку галузей по наповненню державного бюджету, забезпечує одні з найвищих темпів росту обсягів виробництва продукції серед інших галузей економіки, посідає друге місце (після металургії та оброблення металу) за обсягами виробництва продукції у структурі промислового виробництва України. Розробка стратегії її розвитку повинна ґрунтуватися на аналізі сучасного стану та проблем галузі, визначенні внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на

розвиток галузі та стратегічних цілей діяльності, розробці прогнозу розвитку на довгострокову перспективу, виявленні завдань структурної перебудови роботи галузі, ризиків і загроз.

Основними перешкодами для розвитку галузі є недостатня ефективність ринків сільськогосподарської продукції, монополія великих торговельних компаній, низька якість сировини та кінцевої продукції, невідповідність системи державного регулювання безпечності харчових продуктів європейській та міжнародній практиці, неефективна система надання кредитних ресурсів (в т. ч. державних дотацій), а також відсутність ринку землі у поєднанні з мораторієм на продаж сільськогосподарських земель.

Продовольча безпека найчастіше розуміється як структура економічних відносин у суспільстві, які виникають у зв'язку з забезпеченням усіх його членів продуктами харчування відповідно до рекомендованих норм за якістю і кількістю. Також важливою рисою продовольчої безпеки є гарантування корисності і нешкідливості продуктів харчування у зв'язку з активним використанням різних добавок, генетично модифікованих продуктів, хімічних добрив і стимуляторів, штучних барвників, ароматизаторів, емульгаторів та інших компонентів неприродного походження.

Чітко сформулювали поняття продовольчої безпеки держави В. Єсіпов та Г. Маховикова: продовольча безпека – це забезпечена відповідними ресурсами, потенціалом і гарантіями, здатність держави забезпечити потреби населення продуктами харчування (незалежно від зовнішніх і внутрішніх загроз) в обсягах, якості і асортименті, що відповідають прийнятим стандартам і нормативам [2].

У розроблених проектах Закону України “Про продовольчу безпеку України” [3] та Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 р. [4] продовольча безпека трактується як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого гарантується фізична й економічна доступність та якість життєво важливих продуктів харчування для всіх громадян згідно з науково обґрунтованими наборами продуктів харчування, підтримується стабільність продовольчого забезпечення населення та забезпечується продовольча незалежність держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольча незалежність України – стан продовольчого забезпечення, за якого фізична та економічна доступність життєво важливих продуктів харчування для населення гарантується за рахунок вітчизняного виробництва цих продуктів та запасів державного матеріального резерву на рівні, що визначається законодавчо [3].

Продовольча безпека ґрунтується на таких основних принципах:

1) наявність продовольства: продукти харчування мають бути в наявності в результаті місцевого виробництва, використання запасів

(резервів) та/або імпорту;

2) стабільність – продовольство повинно бути в необхідній кількості і пропорціях постійно, незалежно від обставин і змін;

3) ефективність використання – продукти повинні відповідним способом зберігатися, перероблятися, бути якісними, безпечними і корисними для споживачів;

4) доступність – продукти харчування повинні бути доступними для всіх верств населення як у фізичному розумінні, так і за купівельною спроможністю.

Продовольча безпека країни повинна гарантуватися державою. З цього погляду виділяються такі основні її аспекти:

а) соціально-економічний, який означає здатність держави забезпечити продовольчі потреби населення, організувати і утримувати спеціальні резервні продовольчі фонди;

б) політико-економічний, тобто спроможність мобілізувати внутрішні ресурси і агропромисловий потенціал країни для забезпечення цих потреб [3].

Проблема забезпечення населення країни продовольством відповідно до науково обґрунтованих норм споживання існує давно. У 1982 р. в Радянському Союзі було розроблено та прийнято широкомасштабну Продовольчу програму СРСР, яка передбачала доведення рівня і структури споживання продуктів харчування до фізіологічних норм. Як і всі довготермінові програми СРСР (житлова та ін.), ця програма не була виконана повністю. Проте і за роки існування незалежної України споживання основних харчових продуктів на душу населення не тільки не досягло рекомендованих норм, але й за деякими важливими групами продуктів є нижчими, ніж у 1980-х роках.

Важливим аспектом дослідження рівня продовольчої безпеки в країні і регіонах є розробка систем показників, що дозволяють оцінити стан цієї безпеки. У сучасній літературі існує велика різноманітність пропонованих показників, багато з них – прості коефіцієнти та індекси, які різними авторами по-різному називаються. Розглянемо показники, запропоновані у Комплексній програмі підтримки розвитку українського села. Це можливо зробити за допомогою зазначених критеріїв.

Перший із них – *критерій достатності продовольчого споживання*, який визначається відношенням фактичного рівня споживання до науково обґрунтованих норм за основними групами продовольчих продуктів. За допомогою цього показника також можливо визначити потенціал подальшого розвитку окремих галузей харчової промисловості.

В табл. 3 показано споживання основних продуктів харчування на одну особу на рік у відношенні до раціональних норм споживання за 2000-2010 роки. У 2010 році лише по олії, картоплі і хлібних виробих норми споживання перевищують раціональні норми споживання. Яйця і цукор майже задовольняють потребу, а за рештою основними продуктами харчування існують значні невідповідності раціональних норм і реального

душового споживання.

Таблиця 3

Споживання основних продуктів харчування у відношенні до норм споживання, % (норма споживання 100%)

Продукти харчування	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
М'ясо і м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо; включаючи сало і субпродукти в натурі)	41,3	38,8	41,3	43,8	48,8	48,8	52,5	57,5	63,8	62,5	63,8
Молоко і молочні продукти (у перерахунку на молоко)	52,4	53,9	59,2	59,5	59,5	59,5	61,8	59,2	56,3	55,8	54,1
Яйця, шт.	57,2	62,1	72,1	73,8	75,9	82,1	86,6	86,9	89,7	93,8	93,8
Риба і рибопродукти	42,0	55,0	59,5	60,0	61,5	72,0	70,5	76,5	87,5	75,5	71,3
Цукор	97,4	105,3	94,7	94,7	100,0	100,0	105,3	105,3	107,9	100,0	96,9
Олія	72,3	76,9	82,3	86,9	100,0	103,8	104,6	110,0	115,4	118,5	112,2
Картопля	108,9	112,9	107,3	111,3	113,7	109,7	108,1	104,8	106,5	107,3	101,9
Овочі та баштанні продовольчі культури	63,4	65,2	67,1	70,8	71,4	74,5	78,9	73,3	80,1	85,1	86,8
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	32,2	28,9	32,2	36,7	37,8	41,1	38,9	46,7	48,9	51,1	49,7
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у перерахунку на борошно; борошно, крупи, бобові)	123,8	128,7	129,7	123,8	124,8	122,8	118,8	114,9	115,8	110,5	110,5

Складено за [1]

В табл. 4 показано динаміку споживання продуктів харчування на одну особу на рік у відношенні до 1990 року. Так порівняно із 1990 роком лише по яйцям, олії, овочам та баштаним продовольчим культурам відбулося зростання душевого споживання продуктів харчування. Найгірша ситуація відбулася із м'ясом і молоком, їх споживання у 2010 році становило, відповідно, лише 75% і 55% рівня 1990 року. Це свідчить про погіршення в стану розвитку цих галузей і в першу чергу тваринництва.

Таблиця 4

Споживання основних продуктів харчування на душу населення у відношенні до 1990 року

Продукти харчування	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
М'ясо і м'ясопродукти	100	57,4	48,5	45,6	48,5	51,5	57,4	57,4	61,8	67,6	75,0	73,5	75,0
Молоко і молочні продукти	100	65,4	53,4	55,0	60,3	60,6	60,6	60,6	63,0	60,3	57,4	56,8	55,1
Яйця, шт.	100	62,9	61,0	66,2	76,8	78,7	80,9	87,5	92,3	92,6	95,6	100,0	100,0
Риба і рибні продукти	100	20,6	48,0	62,9	68,0	68,6	70,3	82,3	80,6	87,4	100,0	86,3	81,5
Цукор	100	64,0	74,0	80,0	72,0	72,0	76,0	76,0	80,0	80,0	82,0	76,0	73,6
Олія	100	70,7	81,0	86,2	92,2	97,4	112,1	116,4	117,2	123,3	129,3	132,8	125,8
Картопля	100	94,7	103,1	106,9	101,5	105,3	107,6	103,8	102,3	99,2	100,8	101,5	96,5
Овочі та баштанні продовольчі культури	100	95,1	100,0	102,9	105,9	111,8	112,7	117,6	124,5	115,7	126,5	134,3	137,0
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	100	70,2	61,7	55,3	61,7	70,2	72,3	78,7	74,5	89,4	93,6	97,9	95,2
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у перерахунок у на борошно; борошно, крупи, бобові)	100	90,8	88,7	92,2	92,9	88,7	89,4	87,9	85,1	82,3	83,0	79,1	79,1

Складено за [1]

Другий показник – *критерій доступності продовольчого споживання*.

Визначається відношенням вартості річного набору продуктів харчування, що відповідає науково обґрунтованим нормам на одну людину, до річного доходу на одну людину. Отже, цей показник дозволяє визначити, який відсоток доходу середньостатистичний споживач повинен витратити на харчування відповідно до фізіологічних норм. Це можливо прослідкувати за допомогою даних про структуру сукупних витрат домогосподарств у середньому на місяць на одне домогосподарство (табл. 5).

Зміни в структурі сукупних витрат домогосподарств можна вважати позитивними, так як з 2000 року зменшилася частка витрат домогосподарств на продовольчі товари, але вона залишається поки ще значною і становить у 2009 році 55,5 % (67,9% у 2000 р.). Це відбулося за рахунок зростання частки витрат на непродовольчі товари, яка становила у 2009 році 32,4% проти 25,4% у 2000 році, але це зростання обумовлено зростанням витрат на оплату житла, комунальних продуктів та послуг частка яких зросла з 2000 до 2009

року на 10,1%. Позитивним моментом можна вважати зростання неспоживчих сукупних витрат, частка яких в структурі сукупних витрат домогосподарств зросла з 2000 по 2009 рік майже удвічі і становила у 2009 році 12,1%.

Таблиця 5

Структура сукупних витрат домогосподарств у середньому на місяць на одне домогосподарство

Сукупні витрати	2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Всього, грн.	541,3	903,5	1229,4	1442,8	1722	2590,4	2703,8
у % до 2000 року	100	166,9	227,1	266,5	318,1	478,6	499,5
Споживчі сукупні витрати	93,3	92,6	91,1	90,5	90	86,2	87,9
у % до 2000 року	100	99,2	97,6	97,0	96,5	92,4	94,2
В тому числі:	100	99,2	97,6	97,0	96,5	92,4	94,2
- продовольчі товари	67,9	61,7	61	57,5	55,8	53	55,5
у % до 2000 року	100	90,9	89,8	84,7	82,2	78,1	81,7
- непродовольчі товари та послуги	25,4	30,9	30,1	33,0	34,2	33,2	32,4
у % до 2000 року	100	121,7	118,5	129,9	134,6	130,7	127,6
з них: оплата житла, комунальних продуктів та послуг	6,9	7,7	6,4	7,1	8,5	6,6	7,6
у % до 2000 року	100	111,6	92,8	102,9	123,2	95,7	110,1
Неспоживчі сукупні витрати	6,7	7,4	8,9	9,5	10,0	13,8	12,1
у % до 2000 року	100	110,4	132,8	141,8	149,3	206,0	180,6

Складено за [1]

Але дослідження структури витрат домогосподарств не буде повним без дослідження цін на окремі продовольчі товари. Так можна прослідкувати такі тенденції: питома вага витрат на продовольчі товари в сукупних витрат домогосподарств з 2000 року знизилася на 18,3% і це відбулося при зростанні цін на окремі види продовольчих товарів.

В табл.6 показано динаміку цін окремих продовольчих товарів в Україні по роках, разів, грудень до грудня попереднього року. Так, за означений період ціни на м'ясо зросли у 6 разів, на ковбасні вироби – у 4,1 рази, на тваринне масло – у 3,4 рази, на молоко – у 4,5 разів, на хліб і хлібобулочні вироби – у 3,6 рази. Важливим вважається визначити наскільки зростання цін на окремі продукти харчування вплинули на їх душеве споживання.

Таблиця 6

**Динаміка цін окремих продовольчих товарів
в Україні по роках, разів, грудень до грудня попереднього року**

Рік	Вид товару				
	М'ясо	Ковбасні вироби	Тваринне масло	Молоко та молочні продукти	Хліб і хлібобулочні вироби
1995	2,60	3,30	1,70	3,10	4,10
1996	1,20	1,20	1,10	1,40	1,40
1997	1,31	1,12	1,14	1,15	1,02
1998	1,19	1,10	1,33	1,16	1,01
1999	1,10	1,10	1,07	1,30	1,18
2000	1,69	1,38	0,97	1,19	1,58
2001	1,30	1,19	0,96	1,07	0,93
2002	0,90	0,97	1,10	1,03	0,96
2003	1,08	1,04	1,09	1,14	1,36
2004	1,49	1,28	1,09	1,22	0,98
2005	1,18	1,17	1,11	1,19	1,00
2006	0,98	0,98	1,09	1,07	1,17
2007	1,14	1,15	1,45	1,49	1,18
2008	1,34	1,35	1,12	1,08	1,25
2009	1,06	1,09	1,41	1,21	1,10
2009 у % до 2000 року	6,0	4,1	3,4	4,5	3,6
2009 у % до 1995 року	31,9	22,1	10,2	34,0	24,9

Складено за [1]

В табл. 7 проведено дослідження залежності між питомою вагою витрат на продовольчі товари в загальній структурі витрат домогосподарств і коефіцієнтами зростання цін по відношенню до 2000 року на окремі види продовольчих товарів.

В результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. коефіцієнт кореляції має від'ємний знак для всіх видів продовольчих товарів окрім м'ясної продукції і ковбасних виробів, що свідчить про те, що зростання цін має обернений зв'язок із питомою вагою витрат на продовольчі товари в загальній структурі витрат домогосподарств, а значить на структуру витрат домогосподарств найбільше впливає зростання доходів ніж цін на ці види продовольчі товари;

2. Збільшення коефіцієнта зростання цін на м'ясо і ковбасні вироби сприяє зростанню частки витрат домогосподарств на продовольчі товари в загальній структурі витрат, це свідчить, що попит на м'ясну продукцію залишається незадоволеним не зважаючи на зростання цін на неї.

3. Найбільший вплив на зростання частки витрат домогосподарств на продовольчі товари в загальній структурі витрат здійснює зміна цін на масло тваринне і ковбасні вироби; на другому місці – хліб, хлібобулочні вироби і м'ясо; на третьому місці – молоко;

4. Зміна цін на молоко не впливає на зміну частки витрат домогосподарств на продовольчі товари в загальній структурі витрат (коефіцієнт кореляції дуже слабкий).

Таблиця 7

Дослідження залежності між питомою вагою витрат на продовольчі товари в загальній структурі витрат домогосподарств і коефіцієнтами зростання цін по відношенню до 2000 року на окремі види продовольчих товарів

Роки	Питома вага витрат на продовольчі товари в загальній структурі витрат домогосподарств	Коефіцієнти зростання цін по відношенню до 2000 року на окремі види продовольчих товарів				
		М'ясо	Ковбасні вироби	Тваринне масло	Молоко та молочні продукти	Хліб і хлібобулочні вироби
1999	65,20	1,1	1,1	1,07	1,3	1,18
2000	64,90	1,69	1,38	0,97	1,19	1,58
2001	62,60	1,3	1,19	0,96	1,07	0,93
2002	59,10	0,9	0,97	1,1	1,03	0,96
2003	58,60	1,08	1,04	1,09	1,14	1,36
2004	57,50	1,49	1,28	1,09	1,22	0,98
2005	56,60	1,18	1,17	1,11	1,19	1
2006	53,20	0,98	0,98	1,09	1,07	1,17
2007	51,40	1,14	1,15	1,45	1,49	1,18
2008	48,90	1,34	1,35	1,12	1,08	1,25
2009	50,00	1,06	1,09	1,41	1,21	1,1
Коефіцієнт кореляції між питомою вагою витрат на продовольчі товари в загальній структурі витрат домогосподарств і коефіцієнтами зростання цін по відношенню до 2000 року на окремі види продовольчих товарів		0,296855	0,072612	-0,70966	-0,08456	0,144639

Складено за [1]

Окрім цін на продовольчі товари на споживання харчових продуктів населенням впливає також зміна реальних доходів населення (табл. 8). Таке дослідження допоможе визначити вагомість основних факторів, які впливають на споживання харчової продукції населенням.

Таблиця 8

Дослідження залежності між зміною реального доходу населення і змінами споживання окремих продовольчих товарів

Роки	Темп зміни реального наявного доходу, % до попереднього року	Темп зміни споживання окремих продовольчих товарів у % до попереднього року	
		молоко і молочні продукти (у перерахунку на молоко)	м'ясо і м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо; включаючи сало і субпродукти в натурі)
2001	110	103,02	93,94
2002	118	109,76	106,45
2003	109,1	100,44	106,06
2004	119,6	100,00	111,43
2005	123,9	100,00	100,00
2006	111,8	103,98	107,69
2007	114,8	95,74	109,52
2008	107,6	95,11	110,87
2009	91,5	99,07	98,04
Коефіцієнт кореляції між зміною реального доходу населення і змінами споживання окремих продовольчих товарів		0,243323	0,318312

Складено за [1]

Дослідження показало, що зміна реальних наявних доходів населення суттєво не вплинула на споживання основних продовольчих товарів, причина в тому, що рівень забезпечення фізіологічних норм в Україні невисокий.

Проведемо дослідження впливу на споживання основних видів харчової продукції впливу всіх цих факторів у своєму взаємозв'язку.

Третій показник – *критерій продовольчої незалежності країни*. Це частка імпортованого продовольства у загальному обсязі спожитого продовольства. Пороговою величиною встановлено 30 %. Фактичний показник в Україні у 2009 році - 13,7 % [4].

В табл.9 показано товарну структуру експорту і імпорту на продукції сільського господарства і харчової промисловості за 2008-2009 роки. Питома вага імпорту готової харчової продукції зросла з 3,8 % у 2008 році до 5,3% у 2009, але його обсяг у млн. дол. США за означений період зменшився на 17 %. Відбулося і зростання питомої ваги експорту готової харчової продукції з 3,1% у 2008 році до 4,5% у 2009, його обсяг у млн. дол. США зменшився на 34 % з цей період.

Незважаючи на певне оздоровлення ситуації впродовж останніх кількох років, експорт продуктів харчування досі не перевищує 25 % загального обсягу виробництва. Основними причинами переважання імпорту

над експортом стали недостатня конкурентоспроможність українських товарів, недотримання міжнародних стандартів якості та безпечності харчових продуктів, а також перешкоди в торгівлі, що лежать у правовій та практичній площині.

Таблиця 9

Товарна структура експорту і імпорту продукції сільськогосподарства і харчової промисловості за 2008-2009 роки

Найменування продукції	Частка в загальному обсязі, %				Коефіцієнт зміни 2009 до 2008 років	
	2008		2009			
	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорту	Експорту
Живі тварини, продукти тваринного походження	1,2	2,0	1,5	2,8	0,76	0,74
Продукти рослинного походження	8,3	1,7	2,7	2,8	0,90	0,86
Жири та олії тваринного або рослинного походження	2,9	0,7	4,5	0,8	0,92	0,61
Готові харчові продукти	3,8	3,1	5,3	4,5	0,83	0,76

Складено за [1]

Висновки. Водночас сільськогосподарське виробництво і харчова промисловість України залишаються галузями, які не повною мірою реалізували свій інвестиційний потенціал. Обсяг прямих іноземних інвестицій був би значно більшим, якби не несприятливий інвестиційний клімат та надто великі видатки на здійснення господарської діяльності. Однею з невідкладних умов подальшого розвитку агробізнесу в Україні є цілеспрямована політика захисту внутрішнього продовольчого ринку. Рівень розвитку міжнародного агробізнесу не гарантує внутрішньої продовольчої безпеки, не відображає експортних можливостей АПК країни. В Україні останнім часом активізували свою діяльність транснаціональні корпорації агробізнесу, які стримують реформування АПК, що зумовлює руйнування продуктивного потенціалу вітчизняного агробізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Есипов В. Е., Маховикова Г. А. Внутренние и внешние угрозы продовольственной безопасности России // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rustrana.ru/article.php?nid=13867.
3. Проект Закону України “Про продовольчу безпеку України” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.legality.kiev.ua/1p/docs/draft_laurs/8098.htm.
4. Комплексна програма підтримки розвитку українського села на період 2015 року (проект) [Текст] // Економіка АПК.– 2007.– № 1.– С. 3–49.